

ROMANUL GRAFIC LA ORA DE LIMBĂ ROMÂNĂ CA LIMBĂ STRĂINĂ

Asist. univ. dr. Sorina-Maria VICTORIA
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Abstract: *Based on numerous studies which have demonstrated the effectiveness of using literary resources in an educational context for language learning, the aim of this paper is to demonstrate the important role of literature in language acquisition contexts. Focusing on the relation text-image, the main purpose of this paper is to approach the graphic novel as a valuable teaching resource in the process of teaching Romanian as a foreign language, identifying the skills and competences that can be taught/assimilated through this type of texts and providing concrete examples of how graphic novels can be integrated into the instructional process. Based on the assumption that literacy occurs in a variety of ways and that visual material facilitates the assimilation of vocabulary concepts, we seek to demonstrate that visual reception enhances the comprehension of written text. Therefore, the basic principles of this paper are: (1) reading graphic novels involves a complex, multimodal reading, and (2) integrating graphic novels into the educational context contributes to the development of multimodal literacy skills.*

Keywords: *graphic novel, teaching resources, Romanian as foreign language, multimodal literacy*

Romanul grafic, hibrid textual și grafic, produs al hipertehnologizării, cu origini controversate și a cărui validare conceptuală este încă în dezbatere, are un impact major în rândul publicului adolescent, atrăgând prin efectele vizuale și prin accesibilitate. Versatilitatea și varietatea romanului grafic facilitează, însă, și abordarea și integrarea acestui tip de scrieri în diferite și provocatoare contexte educaționale. Având la bază o sinteză a informațiilor textuale și vizuale, romanul grafic poate servi drept un eficient material didactic la cursurile de limbă română ca limbă străină, în special la cele destinate receptării textului scris, nivel B1-B2. Literatura de specialitate nu oferă „metode” de integrare a acestui tip de texte în procesul de instruire, nici chiar la nivelul învățământului superior, cu toate că este o certitudine că învățarea prin descoperire și în contexte informale asigură cele mai durabile achiziții.

La nivelul învățământului superior este prezentă o dihotomie, după cum au numit-o cercetătorii, între studiile literare și cele lingvistice¹, în etapele inițiale ale

¹ Amos Paran, *The role of literature in instructed foreign language learning and teaching: An evidence-based survey*, în „Language Teaching” 41(04), 2008, pp. 465-496, disponibil la https://www.researchgate.net/publication/231992110_The_Role_of_Literature_in_Instructed_Foreign_Language_Learning_and_Teaching_An_Evidence-Based_Survey, accesat la 05.05.2023 „In the US there is at university level the division between language teaching and learning and literature in general, a phenomenon which Kramsch & Nolden (1994: 28) call ‘the institutionalized dichotomy between

învățării unei limbi străine, accentul fiind pus pe componentele limbii (fonetică, vocabular, gramatică), iar literatura este abordată doar la nivel superior B2. Însă numeroase cercetări au demonstrat eficiența utilizării resurselor literare în context educațional pentru învățarea unei limbi străine, acesta fiind obiectul de cercetare al prezentei lucrări: rolul important al literaturii în contextele de achiziție a unei limbi străine. Lucrarea își propune să abordeze romanul grafic drept o resursă didactică valoroasă în predarea limbii române ca limbă străină, identificând abilitățile și competențele care pot fi predate/ asimilate prin intermediul acestui tip de texte și oferind, totodată, exemple concrete despre cum pot fi integrate aceste romane grafice în procesul de instruire. Pornind de la ipoteza că „alfabetizarea” se produce în diverse moduri, iar materialul vizual facilitează asimilarea noțiunilor de vocabular, vom încerca să demonstrăm că receptarea vizuală sporește gradul de receptare a textului scris. Principiile de bază ale acestei lucrări sunt, așadar, următoarele: (1) lectura romanelor grafice implică (într-o exprimare ușor tautologică) o lectură complexă, multimodală și (2) integrarea acestui tip de romane în contextul educațional contribuie la dezvoltarea abilităților de alfabetizare multimodală.

Romanul grafic în contextul literației multimodale

Pentru a putea fi asimilat contextului educațional, romanul grafic trebuie abordat cu mai puțină reticență de către specialistul care este dator să arate deschidere către depășirea unor granițe hermeneutice și să valorifice tocmai caracteristicile care potențează acest „gen” – relația text-imagie care creează, în acest caz, sens.

Preconcepții care includ romanul grafic în categoria unor materiale kitsch – facile, ușor accesibile și care vizează cele mai elementare disponibilități intelectuale – trebuie depășite, întrucât ignoră, în mod intenționat, potențialul acestora în contextul educațional. De asemenea, prin abordarea acestui tip de roman se poate ajunge la o mai potrivită înțelegere a relației tot mai strânse dintre imagine și cuvânt în societatea contemporană. Fără a crea o ierarhie care să destabilizeze vreuna dintre cele două componente – imagine și text –, vizualul trebuie luat în considerare în contextul în care imaginile sunt tot mai prezente în comunicare, fiind evidentă și nevoia de instruire în „citirea” imaginilor. S-a identificat un declin al apelării la sursele de informații bazate exclusiv pe text în societatea modernă în care sunt necesare alfabetizări multiple, bazate și pe diversitatea formulelor de mesaj. Este evident că, în perioada actuală, studenții trăiesc într-un mediu informațional din ce în ce mai complex, existând o nevoie de instruire în privința textelor care conțin mai multe moduri de informare și care necesită o participare activă din partea cititorului. Acestei provocări îi poate răspunde romanul grafic care transmite informații, făcând apel la simțul estetic al cititorului-privitor, înglobând în text forma și conținutul, idei prezentate și evidențiate prin suportul vizual, într-o formă artistică.

literary studies and language training’, as well as the division between the focus on language learning in the initial stages of an undergraduate degree, and literature learning in the later years of study (e.g. Lyman-Hager 2000; Murti 1996)”.

Importanța factorului vizual în predarea limbii române ca limbă străină a reprezentat subiect de interes și pentru alți cercetători, care au remarcat importanța suportului vizual și în acest context didactic: „Autorii care au tratat utilizarea imaginilor vizuale în tehnologia didactică aduc în discuție raportul cuvânt-imagini, un raport determinat de importanța simțului vizual pentru ființa umană. Societatea actuală are o uriașă nevoie de vizualizare, o nevoie care a crescut gradual în ultimii ani, astfel încât aproape că imaginea are întâietate în fața verbalizării”².

Romanul grafic poate fi abordat și din această perspectivă, ca resursă didactică utilă în dezvoltarea unor competențe precum alfabetizare vizuală, alfabetizare de comunicare și alfabetizare informațională³. Cele trei componente nu se exclud reciproc, ci interacționează conducând la alfabetizare multimodală sau literație multimodală, competență transversală, care integrează concepte precum literația vizuală, literația media și literația digitală⁴.

Relația dintre informația textuală și cea vizuală în economia acestui tip de texte plasează „decodarea” romanului grafic în contextul alfabetizării multimodale, potrivit unor cercetători care susțin că receptarea textelor multimodale este un proces activ pentru cititorii care se angajează în decodarea sensului apelând la toate resursele disponibile „Reading and writing multimodal texts, then, is an active process, both for creators and for readers who by necessity engage in the active production of meaning and who use all resources available to them based on their familiarity with the comics medium and its inherent grammars, their histories, life experiences, and interest”^{5,6}.

Procesul de decodare a romanului grafic se înscrie în categoria competențelor care vizează gândirea critică, alfabetizarea informațională sau alfabetizarea vizuală, studenții fiind capabili să examineze critic mecanismele altor mijloace de comunicare. De asemenea, ca instrument didactic, romanul grafic care se bucură de popularitate, poate deveni mai atractiv, studenții fiind, așadar, mai motivați să citească.

² Eliana-Alina Popoți, *Predarea limbii române pentru studenții din comunitățile românești din Serbia: exercițiu de vocabular*, în vol. Paul Nanu, Emilia Ivancu (eds), *Limba Română ca Limbă Străină. Metodologie și aplicabilitate culturală*, Turku, Finlanda, 2018, p. 66.

³ Concepte preluate din *PROIECTUL Clubul de dezbateri PAIDEIA altfel pentru cadrele didactice – noi provocări în mediul de învățare online*, Centrul Educațional PRO DIDACTICA, disponibil la http://red.prodidactica.md/wpcontent/uploads/sites/5/2020/12/Alfabetizare-functionala_412.pdf, accesat la 29.04.2023.

⁴ Eva Monica Szekely, *Multiliteratia sau Literatia Multimodală Media/ LMM*, în „Consilierul de lectură”, *Lecturi în oglindă*, anul VI, nr. 1 (21), 2020, p. 7.

⁵ Citirea și scrierea textelor multimodale este, așadar, un proces activ, atât pentru creatori, cât și pentru cititorii care, în mod necesar, se angajează în producerea activă de sensuri și care folosesc toate resursele pe care le au la dispoziție, în funcție de familiaritatea lor cu benziile desenate și gramaticile lor inerente, istoricul lor, experiențele de viață și de interesul lor. [traducerea noastră].

⁶ Dale Jacobs, *More than words: Comics as a means of teaching multiple literacies*, în „English Journal”, 96, nr.3, 2007, pp 19-25, disponibil la <https://www.jstor.org/stable/30047289>, accesat la 04.05.2023.

Romanul grafic – material didactic la cursurile LRS

Experimente didactice și propuneri de activități de învățare a limbii române în context informal au reprezentat proiecte sau exerciții aplicate în cadrul unor cursuri care au vizat achiziții lingvistice „în ritm de muzică dance și hip-hop”⁷, fie au analizat efectul literaturii asupra învățării LRLS, investigând relația dintre textele cu caracter (auto)biografic și cititorul specializat⁸. E. Coșeriu susține că „Limba și literatura nu se pot studia separat în mod corespunzător, deoarece, în realitate, ele constituie o unică formă de cultură cu doi poli diferiți. De altfel, nu este vorba de o limbă și de un sistem lingvistic particular sau de sisteme lingvistico-gramaticale stricto sensu, ci este vorba de limbaj sau, mai bine zis, de competența lingvistică sub toate aspectele ei [...]. În acest sens, literatura reprezintă deplinătatea funcțională a limbajului. În același timp, problema unității trebuie pusă atât pentru limbaj și literatură (ca obiecte culturale), cât și pentru disciplinele aferente (ca științe ale culturii), lingvistica și știința literaturii”⁹.

Prezenta lucrare este un experiment didactic care își propune, însă, să analizeze eficiența utilizării romanului grafic ca material didactic la cursurile de limbă română ca limbă străină, oferind exemple de activități și urmărind competențele dobândite. Romanele grafice pot fi cercetate și analizate la fel ca orice altă sursă de informații. Titluri de non-ficțiune pot fi utilizate pentru a crea experiențe educaționale deosebit de solide pentru studenți, oferind informații valoroase care prezintă provocări.

EXEMPLE

Există, cu siguranță, o serie de posibilități în care romanele grafice pot fi utilizate în diferite tipuri de activități, dar acestea ar trebui să fie determinate de factorii situației de instruire în cauză. Propunem în continuare câteva tipuri de activități, la care am dori să recurgem în practică alături de studenți din anul pregătitor, provenind din țări ca Turcia, Algeria, Palestina, Iordania, de nivel B1-B2, în Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Activitățile au fost propuse pentru cursul de Comunicare orală și scrisă, dar pot fi utilizate, cu succes, și la cursurile destinate receptării textului scris sau la cele care vizează limbajele specializate în științe umaniste.

Studenții colaborează cu profesorul în identificarea și alegerea unui roman grafic; aceștia pot alege materialul pe baza unei recenzii și/ sau pe baza popularității titlului în cauză. Studenților li se poate cere să reflecteze asupra procesului de căutare a romanului respectiv sau a recenziilor, asupra instrumentelor și resurselor utilizate

⁷ Georgeta Orian, *Limba română în ritm de muzică dance și hip-hop*, în vol. Paul Nanu, Emilia Ivancu (eds), *Limba Română ca Limbă Străină. Metodologie și aplicabilitate culturală*, Turku, Finlanda, 2018, p. 91.

⁸ Emilia Ivancu, *Discursul (auto)biografic românesc sau efectul literaturii asupra învățării LRLS*, în vol. Paul Nanu, Emilia Ivancu (eds), *Limba Română ca Limbă Străină. Metodologie și aplicabilitate culturală*, Turku, Finlanda, 2018, p. 149.

⁹ E. Coșeriu, *Despre temeiul studiului limbii și al literaturii* [1987], în „Cercetări de limbă și literatură”, tomul XII, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2005, p. 400.

în acest scop. Studenții colaborează cu profesorul pentru a identifica sursele potențiale de informații și instrumentele de căutare. Studenții planifică o strategie de căutare, având drept reper o anumită temă, cuvinte-cheie sau termeni legați de subiect.

După identificarea/ alegerea romanului grafic, studenții pot expune oral sau scris argumentele alegerii titlului în cauză și etapele parcurse în cadrul căutării.

ACTIVITATEA 1

Într-o primă etapă, studenții primesc un fragment relevant din romanul grafic; înainte de a citi textul, aceștia vor urmări imaginile și vor încerca să înțeleagă textul și să „decodeze” sensul doar pe baza informațiilor vizuale. Apoi vor citi și textul scris, corelând informațiile vizuale cu cele scrise, și vor identifica ideile principale și informațiile cheie, pe care le vor expune oral. Expunerea orală a ideilor poate fi dezvoltată într-o temă de cercetare (a schimbării finalului sau a continuării unui fir narativ) și pentru a redacta un rezumat. Cerințele pentru redactarea textului pot fi ușor adaptate la nivelul corespunzător de înțelegere și comunicare în limba română.

ACTIVITATEA 2

Studenții sunt grupați în echipe și citesc și evaluează romanul grafic ca sursă de informații pentru un scop specific stabilit de profesor. Echipele prezintă rezultatele în cauză în fața grupului de colegi. În plus, studenții pot fi încurajați să redacteze un scurt raport în care să își prezinte concluziile. Profesorul reprezintă mediatorul care propune o discuție finală în care sunt expuse rezultatele ambelor echipe și concluziile care ar trebui luate în considerare.

ACTIVITATEA 3

În cazul în care romanul grafic dispune și de o variantă ecranizată, studenții pot viziona filmul în întregime sau se pot concentra pe o anumită scenă sau segment din film. Studenții pot astfel să facă o comparație între cele două variante, roman grafic și film, evaluând diferențele și adaptările în privința unor factori precum text, culoare, dinamică, punctele forte și punctele slabe ale ambelor variante etc.

ACTIVITATEA 4

De asemenea, studenților li se poate propune un fragment sau un text scurt pentru a fi transpus într-o variantă grafică, apelând la diferite procedee artistice și criterii estetice pentru crearea imaginilor (de exemplu: utilizarea culorii, compoziția, contrastul formelor, stilul) identificate în romanele grafice parcurse anterior.

Există cu siguranță multe alte scenarii în care romanul grafic poate fi integrat ca resursă didactică la cursurile de limba română ca limbă străină. Modul în care romanele grafice ar trebui să fie utilizate în orice caz particular ar trebui să fie determinat de factorii contextului educațional în cauză.

Competențe vizate:

Studentul este capabil să:
➤ recunoască contextul cultural în care au fost create informațiile și înțeleagă impactul contextului asupra interpretării informațiilor;
➤ extragă idei făcând referire atât la informațiile bazate pe imagine, cât și la cele textuale;
➤ citească legendele și textul însoțitor pentru a afla informații despre o imagine;
➤ descrie elementele grafice și estetice ale unei imagini (de exemplu: culoarea, compoziția, forma, contrastul, stilul);
➤ aplice criteriile estetice pentru evaluarea imaginilor (de exemplu: utilizarea culorii, compoziția, contrastul formelor, stilul);
➤ analizeze relațiile dintre imagini pentru a susține interpretarea;
➤ evalueze corespondența dintre o imagine și mesajul scris;
➤ evalueze utilizarea semnelor, simbolurilor și convențiilor vizuale pentru a transmite informații;
➤ evalueze impactul mesajului vizual pentru informațiile transmise;
➤ folosească conținutul vizual pentru a evalua informațiile textuale.

Concluzii

Această lucrare și-a propus să abordeze romanul grafic ca resursă didactică în cadrul cursurilor destinate învățării limbii române ca limbă străină, oferind și câteva exemple de activități în care poate fi integrat acest tip de texte. Există, bineînțeles, diverse și multe puncte care trebuie încă abordate, fiind necesare diferite direcții de cercetare care vizează această temă. Datorită varietății și versatilității lor, romanele grafice pot fi utilizate în multe contexte educaționale diferite, iar găsirea de oportunități, în acest sens, poate fi o provocare.

Am încercat să demonstrăm că atunci când sunt integrate în cadrul unui curs, romanele grafice pot oferi studenților oportunități de a învăța și de a demonstra o gamă largă de competențe, într-un context plăcut și motivant, aceștia reacționând pozitiv la texte literare care au fost scrise special pentru grupul lor de vârstă. Lingviștii susțin că dacă textul oferă și stimuli vizuali, pe lângă implicare personală, acesta va contribui, fără îndoială, la o mai mare dezvoltare a competențelor lingvistice ale cititorului.

Predarea limbii române ca limbă străină prin intermediul unor astfel de resurse „neconvenționale”, precum romanul grafic, promovează, pe termen lung, achiziția progresivă a acestei limbi și îi menține pe studenți motivați și implicați în procesul de achiziție. Aceste tipuri de texte prezintă diverse caracteristici care permit o mai ușoară receptare a textului scris și prin resursele vizuale adiționale. În acest fel, studenții devin conștienți că o limbă străină presupune mai mult decât cuvintele explicate într-un dicționar, întrucât în timp ce citește textele ei devin implicați în

intrigă și uită de dificultățile și inhibițiile pe care le-ar putea avea cu privire la regulile gramaticale și vocabular.

Aceasta este teza prezentei lucrări și ceea ce ne-am propus să demonstrăm, însă, conștientizând complexitatea subiectului și gama variată a contextelor educaționale în care romanele grafice pot fi integrate, considerăm prezentul studiu un demers perfectibil și o încercare de a formula ipoteze de lucru deschise unor noi direcții de cercetare. Rămânem cu speranța că această lucrare va constitui un posibil reper pentru cercetări ulterioare.

Bibliografie

- COȘERIU, E., *Despre temeiul studiului limbii și al literaturii* [1987], în „Cercetări de limbă și literatură”, tomul XII, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2005.
- IVANCU, Emilia, *Discursul (auto)biografic românesc sau efectul literaturii asupra învățării LRLS*, în vol. Paul Nanu, Emilia Ivancu (eds), *Limba Română ca Limbă Străină. Metodologie și aplicabilitate culturală*, Turku, Finlanda, 2018.
- JACOBS, Dale, *More than words: Comics as a means of teaching multiple literacies*, în „English Journal”, 96, nr.3, 2007, pp 19-25, disponibil la <https://www.jstor.org/stable/30047289>, accesat la 04.05.2023.
- ORIAN, Georgeta, *Limba română în ritm de muzică dance și hip-hop*, în vol. Paul Nanu, Emilia Ivancu (eds), *Limba Română ca Limbă Străină. Metodologie și aplicabilitate culturală*, Turku, Finlanda, 2018.
- PARAN, Amos, *The role of literature in instructed foreign language learning and teaching: An evidence-based survey*, în „Language Teaching” 41(04), 2008, pp. 465-496, disponibil la https://www.researchgate.net/publication/231992110_The_Role_of_Literature_in_Instructed_Foreign_Language_Learning_and_Teaching_An_Evidence-Based_Survey, accesat la 05.05.2023.
- POPEȚI, Eliana-Alina, *Predarea limbii române pentru studenții din comunitățile românești din Serbia: exercițiul de vocabular*, în vol. Paul Nanu, Emilia Ivancu (eds), *Limba Română ca Limbă Străină. Metodologie și aplicabilitate culturală*, Turku, Finlanda, 2018.
- SZEKELY, Eva Monica, *Multiliterăția sau Literăția Multimodală Media/ LMM*, în „Consilierul de lectură”, *Lecturi în oglindă*, anul VI, nr. 1 (21), 2020, p. 7.
- TOMA, Alice; MUNTEANU, Cristinel, *Importanța literaturii pentru învățarea limbii române ca limbă străină*, în „Limba Română”, numărul 7-8(181-182), 2010, pp. 261-270.